
БЕРЕЗОВСЬКА О.В.,

старший викладач,
кафедра ділової іноземної мови та
міжнародної комунікації,
Національний університет
харчових технологій,
м. Київ

НИКИТЕНКО О.В.,

старший викладач, кафедра
ділової іноземної мови та
міжнародної комунікації,
Національний університет
харчових технологій,
м. Київ

ЗМІШАНЕ НАВЧАННЯ ЯК НОВІТНЯ МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

У статті розглядається доцільність системного використання Інтернет ресурсів при викладанні іноземних мов з метою розвитку комунікативних навичок студентів, їх творчого потенціалу та професійних здібностей. Як альтернатива традиційним аудиторним заняттям пропонується практика змішаного навчання при викладанні іноземних мов.

Ключові слова: Інтернет ресурси, змішане навчання, комп'ютерні технології, комунікативні навички, творчі здібності.

В статье рассматривается эффективность системного использования интернет ресурсов при обучении иностранным языкам с целью развития коммуникативных навыков студентов, их творческого потенциала и профессиональных способностей. Как альтернатива традиционным аудиторным занятиям, предлагается практика использования смешанного обучения при изучении иностранных языков.

Ключевые слова: Интернет ресурсы, смешанное обучение, компьютерные технологии, коммуникативные навыки, творческие способности.

The article reveals the effectiveness of systematic Internet resources use in foreign languages teaching aimed at the development of communicative

© БЕРЕЗОВСЬКА О.В., НИКИТЕНКО О.В., 2015

skills, creative potential and professional skills of students. The use of blended learning is offered as the alternative to the traditional teaching methods.

Key words: *Internet resources, blended learning, computer technologies, communicative skills, creative abilities.*

Постановка проблеми.

Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій у сучасному виробництві спричинив якісні зміни щодо способів передачі, прийняття, обробки і зберігання інформації у всіх сферах і галузях професійної діяльності людини та спричинив потребу підвищення якості підготовки до її виконання. У Західноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти, положеннях Національної доктрини розвитку освіти в Україні у XXI столітті, галузевому стандарті підготовки фахівців економічних спеціальностей наголошується на необхідності володіння англійською мовою професійного спрямування, навичками орієнтації в інформаційному просторі та продуктивного використання Інтернет-ресурсів. Саме це обумовлює головне стратегічне спрямування розвитку системи освіти – вирішення проблеми особистісно-орієнтованого навчання, в якому особистість з її потребами посідає головне місце і яке спрямоване на її самореалізацію та розвиток. Важливим фактором у цьому напрямку розвитку освіти є формування в студентів ВНЗ необхідних загальних та професійних компетенцій, зокрема вміння навчатися за допомогою сучасних інформаційно-комунікативних технологій. Орієнтація на реалізацію високого дидактичного потенціалу комп'ютерних та телекомунікаційних технологій є однією з головних тен-

денцій сучасної освітньої системи. Інформатизація суспільства, створення інформаційного простору, яке ґрунтується на знаннях, потребує якісних змін у сфері освіти. У зв'язку з цим особливого значення набуває інформатизація суспільства, а саме діяльність, спрямована на використання інформаційних технологій у сфері освіти, яка реалізується за допомогою засобів інформатизації освіти, що представляють собою комп'ютерне апаратне та програмне забезпечення, а також їх змістовне наповнення, які використовуються для досягнення цілей інформатизації освіти.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Сьогодні українська освіта знаходиться на початковому етапі становлення та розвитку змішаного навчання, яке також має назви інтегроване, комбіноване та гібридне, тому що саме поняття та його зміст ще не є до кінця визначеним, хоча вітчизняні та зарубіжні дослідники вже працюють над цією проблемою (Є.В. Бутенкова, Л.В. Десятова, М.Г. Євдокимова, Ю.І. Капустін, О.В. Львова, М.Н. Мохова, А.Л. Назаренко, М.А. Татарінова, С.В. Титова, I.E. Allen, B. Barrett, J. Bersin, C.J. Bonk, Di Clark, C. Dziuban, R. Garrett, R. Garrison, H. Kanuka, S. Kmnar, A. Picciano, P. Sharma, P. Shea, A. Siddiqi, M. Tammelin, P. Valiathan та інші).

Виклад основного матеріалу.

Змішане навчання є відносно новим підходом у світі вищої освіти в

нашій країні. Цей формат забезпечує гнучкість по відношенню до традиційного навчання, а також надає можливість освітнім закладам пропонувати навчання в різних умовах доставки навчального матеріалу. При аудиторних заняттях в одній групі навчаються студенти з різним рівнем підготовки, а викладач в основному орієнтується на середній рівень. У підсумку і «сильні» і «слабкі» студенти будуть демотивовані і не досягнуть прогресу у навчанні. Ще частина студентів можуть показати лише незначний прогрес у зв'язку з особливостями сприйняття і невеликою схильністю до вивчення, наприклад іноземних мов. В результаті лише незначна кількість студентів може досягнути прогресу у навчанні. З іншої сторони існують проблеми і у запровадженні он-лайн навчання. Дуже часто викладачі помічають, що підхід до он-лайн навчання не спрацьовує так ефективно, як аудиторне навчання. Тому гарною альтернативою є змішане навчання. Існує достатньо багато підходів до визначення поняття змішаного навчання, більшість з них носять описовий характер. Так, Darling Painter у своїй статті «Missed Steps» пропонує під змішаним навчанням (blended learning) розуміти поєднання суворих формальних засобів навчання – роботи в аудиторіях, вивчення теоретичного матеріалу – з неформальними, наприклад обговоренням за допомогою електронної пошти та Інтернет – конференцій [1]. Arbaugh, Dessai, Rau і Sridhar дають таке визначення змішаному навчанню: «змішане навчання поєднує он-лайн навчання з традиційними аудиторними заняттями в традиційній педагогічній манері, де від 20% до 70% контенту доставляється до студента за допомогою Інтернету [2]. Он-лайн курс навчання пропонує всі матеріали по вивченню

дисципліни в Інтернет просторі, а у змішаному курсі поєднується подача матеріалу через Інтернет з навчанням в аудиторії. Матеріал опрацьовується студентами самостійно через Інтернет ресурси, а контроль знань відбувається в аудиторії. Allison Rossett і Rebecca Vaughan Frazee стверджують, що змішане навчання об'єднує протилежні, на перший погляд, підходи – такі як формальне і неформальне навчання, спілкування «викладач – студент» і спілкування «он-лайн, кероване та самостійне навчання» [3]. У традиційному занятті значна частина часу й сил викладача витрачається на просту передачу студентам нової інформації. Змішане навчання дозволяє перекласти цю функцію на комп'ютер і зосередити основні зусилля викладача на обговоренні більше важких моментів курсу, відповідям на питання студентів, дискусії та ін. Сучасні дослідники виділяють два напрямки розгляду цього терміна і відповідно дві основні моделі змішаного навчання. Перший підхід пов'язаний з розумінням поняття «змішаного навчання», як якогось формату навчальних курсів, при якому в дистанційні курси вбудовуються активні методи навчання. У цьому випадку основний матеріал викладається в рамках дистанційного курсу, який передбачає самостійну роботу студента; закріплення і відпрацювання матеріалу проходять на очних заняттях, що реалізуються з використання активних методів навчання – тобто цілком змішана модель. Другий підхід розглядає змішане навчання, як модель використання розподілених інформаційно-освітніх ресурсів в очному навчанні із застосуванням елементів асинхронного й синхронного дистанційного навчання – тобто доповнююча модель, в якій он-лайн курс є доповненням до традиційного курсу.

Структура для динамічних змішаних курсів, базується на деяких ключових характеристиках, які впливають з теорії дистанційного навчання, а також з власних модифікації на основі зворотного зв'язку з студентами. Різноманітна інформація для побудови змісту курсу. Щоб використати можливості динамічної структури по максимуму для навчання використовуючи Інтернет технології, зміст не повинен бути представлений однобічно. Тобто, використання Інтернет технологій дає змогу не тільки донести зміст, але й встановити зв'язок зі студентами, через обговорення, діалоги, а також через власне дослідження. Зміст курсу може бути доступним для студентів через гіперпосилання, текст, мультимедійні ресурси, он-лайн дискусії, чати, особисті блоги, і т.д. За допомогою процесу обміну, студент також має змогу змінювати зміст курсу. Різноманітність інформації забезпечує більш ефективну роботу студентів зі змістом. Відповідна підтримка процесу навчання (в тому числі втручання викладача, спільне засвоєння знань, і самостійне дослідження). Наукові дослідження он-лайн чи дистанційного навчання свідчать про те, що студенти потребують допомоги інструктора чи викладача частіше в он-лайн середовищі, чим під час аудиторних занять. Тобто, коли навчання є самостійним процесом, студенти точно знають, коли їм потрібен інструктор чи викладач і чому. Крім того, студенти будуть потребувати відповідної підтримки навчання, як частини навчального процесу. Технології гіперпосилання, звичайно, можуть забезпечити достатньо як он-лайн підтримку, так і ресурси, але втручання викладача повинне бути завжди своєчасним і безпосередньо відповідати на питання та запити студентів. Крім того, проекти

чи завдання, що стимулюють студентів працювати разом над засвоєнням знань, створюють постійний зв'язок між своїми колегами протягом всього процесу. Посилення взаємодії (між собою, між інструктором, з іншими студентами і зі змістом). Як вже говорилося, ефективне і динамічне навчальне середовище має забезпечити більш активну взаємодію для студента. Синхронність он-лайн середовища забезпечує не тільки гнучкість для студентів, але також відкритий зв'язок з процесом навчання в будь-який час. Синхронність забезпечує безпосередній зв'язок, що надає відчуття спільноти для студентів. Синхронний чат є однією з найбільш динамічних форм взаємодії зі студентами. Наприклад, чат сесія працює протягом однієї години і тридцяти хвилин з конкретною темою для обговорення та використовуючи технології чату, які забезпечуються електронними дошками та текстами. Викладач або староста студентської групи керує сесіями. Колектив студентів поділяється на більш дрібні групи, і їм пропонується познайомитися з певною інформацією або дослідженням певних тем до початку обговорення. Ці сесії допомагають викладачу почути кожного студента; інколи студенти намагаються уникнути спілкування з викладачем під час аудиторних занять, але стають відкритими до спілкування через он-лайн комунікацію. При он-лайн дискусії розглядається набагато більше тем ніж при звичайному аудиторному занятті, в якому як правило бере участь більше людей, і зазвичай існує більше відволікаючих чинників. На відміну від традиційного навчання, при змішаному навчанні, як при он-лайн навчанні, в кожен курс включаються веб – журнали (блоги), місце для кожного студента, місце для он-лайн обговорень і т.д. з

використанням програмного забезпечення яке підтримує роботу в групах, синхронізовані чат – обговорення на основі прочитаного матеріалу або аудиторних заняттях. Весь зміст курсу є у вільному доступі, і даються рекомендації студентам щодо індивідуального вивчення навчального матеріалу. Іноді студентам рекомендується розробляти матеріал індивідуально на основі власних досліджень з обов'язковим включенням до своїх блогів. Групові проекти полягають у спільній роботі по темі, плануванні чатів та фінальний презентації в аудиторії. Ці проекти є демократичними методами дослідження, проектування, з підключенням до роботи кожного члена групи. Групові проекти дають можливість застосовувати набуті знання на практиці в реальному житті. Дослідження по успішності студентів, що навчалися по змішаним (гібридним) курсах показали, що студенти були більш успішними в навчанні на основі змішаних (гібридних) курсів чим ті, які навчалися лише на веб-курсах або на традиційних курсах [4].

Завдання змішаного навчання не в тому, щоб відійти від традиційного навчання «викладач-студент», а в тому, щоб ефективно інтегруватися в нього. Очевидно, при правильній організації змішане навчання здатне забезпечити найвищу якість утворення. У цьому випадку завдання доставки матеріалів викладацького курсу можна в значній мірі здійснити електронними засобами, у той час як під час очних зустрічей викладач може сфокусуватися на питаннях студентів, на роз'ясненні складних моментів, на організації дискусій, тобто для активізації процесу навчання. Змішані форми навчання надають нові можливості для більше активного залучення студентів в освітній процес. Сьогодні саме змішане на-

вчання є одним з самих популярних в корпоративній сфері підходів. Саме такий формат дозволяє використовувати всі переваги електронного навчання, не втрачаючи при цьому сильних сторін традиційного, «живого» навчання. Крім того, добре продумане поєднання онлайнових та оффлайнових елементів дозволяє зробити навчальну програму насправді цікавою, ефективною, гнучкою, економічною та зручною. При цьому можна як мого продуктивніше задіяти як технології, так і професійну майстерність викладачів. Проблема використання змішаного навчання в лінгвістичній освіті є особливо актуальною у зв'язку зі специфікою предмету «іноземна мова», який відноситься відповідно до класифікації І.Л. Лернера «до групи дисциплін, головним компонентом яких є види діяльності» [5]. Загальновідомо, що при навчанні видам мовленнєвої діяльності, при формуванні відповідних навичок та вмінь кожному студенту необхідна практика. Нажаль, дослідження та практика показали, що відсоток часу, який надається для усної практики студентам занадто низький, навіть при тому, що групи налічують 12-15 студентів, а іноді й більше. Включення до курсу дистанційного компонента дозволяє індивідуалізувати процес навчання, пропонуючи «унікальні можливості надання практики кожному студенту в такому обсязі, який є необхідним у відповідності до його індивідуальних можливостей та здібностей» [5]. Під час навчання іноземних мов вибір навчальних програм, які можна використовувати як онлайнові елементи, практично без обмежень – лексико-граматичні тести, тексти, діалоги, пісні, відеофільми іноземними мовами, можливість прослухати диктора і себе та багато інше. Все це, з одного боку,

дозволяє вивчати іноземні мови більш ефективно, вдосконалювати мовну, мовленнєву та соціокультурну компетенції, що складають іншомовну комунікативну компетенцію, а з іншого – формує професійну компетентність майбутніх фахівців, розвиваючи в них необхідні професійно-значущі якості, рефлексію, вміння працювати самостійно, веде до самовдосконалення, розкриваючи їх творчий потенціал, поширюючи кругозір, тощо. Під час вивчення іноземних мов при застосуванні онлайн-ового компоненту змішаної форми навчання є можливість імітувати природне спілкування під час діалогу «людина-машина», чому сприяють такі фактори: автентичність мовного матеріалу; можливість правильно «розуміти» повідомлення, які закладені у програму, і адекватно реагувати на них; ситуативне оформлення діалогу (створення умов, характерних для природної комунікативної ситуації); широке використання комп'ютерних формул мовного етикету, в тому числі фраз з визначеним емоційним забарвленням; персоніфікація комп'ютера через створення його ролі (рольова гра). Під час роботи з використанням комп'ютерного навчання студенти не пасивно сприймають інформацію, а активно взаємодіють з комп'ютером як джерелом інформації та генератором завдань. Вони отримують від комп'ютера завдання, спрямовані на формування мовної, мовленнєвої та соціокультурної компетенцій, що складають іншомовну комунікативну компетенцію, виконують їх; тут же відбувається зворотний зв'язок у формі реакції на введене студентом повідомлення (у вигляді репліки, виставленого або не виставленого бала, оцінки), далі йде виправлення помилки, перехід до наступного завдання. Все це вимагає від студентів постійної ак-

тивної діяльності, спрямованої не тільки на засвоєння матеріалу, але й на формування комунікативності, рефлексії, прагнення до самовдосконалення, сприяє вихованню пізнавальної активності студентів. Так, наприклад, після виконання граматичного тесту, студентам може бути запропоновано ще раз звернутися до теоретичного інформаційного довідника, який є у програмі, а після того, як вони перевірили свою роботу та виправили всі, на їхню думку, помилки, подивитися, які помилки знайшов комп'ютер. Така робота розвиває їх вміння самокорегування, самооцінки, змушує свідомо підходити до теоретичного осмислення мовних явищ, у них формуються навички застосовувати отримані теоретичні знання на практиці. Адаптивність комп'ютерного навчання надає змогу враховувати індивідуальні особливості студентів, такі, як здатність концентрувати увагу, швидкість сприйняття, особливості мислення, пам'яті, темперамент.

Висновки.

Будь-які технічні засоби навчання, які застосовуються при змішаній формі навчання, відіграють при навчанні іноземних мов важливу, але допоміжну роль: вони розширюють дидактичні можливості викладача, але в ніякому разі не замінюють його. Викладач завжди залишатиметься центральною ланкою системи навчання. Отже, головна мета змішаного навчання полягає в тому, щоб використовувати найкорисніше з обох форматів – онлайн та офф-лайн. Інтернет ресурси можна використовувати для роботи по залученню студентів та глибокої інтерактивної практики. Щодо електронного навчання, воно дозволяє надати студентам мультимедійний контент в будь-який час. Це надає максимальну гнучкість та зручність для навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Желнова Е.В. 8 этапов смешанного обучения (обзор статьи «Missed Steps» Дарлин Пейнтер // Training & Development). URL: <http://www.obs.ru/interest/publ/?thread=57>.
2. Arbaugh, J. B. A review of research on online and blended learning in the management disciplines : 1994–2009 / J.B. Arbaugh, A. Desai, B. Rau, B.S. Sridhar // Organization Management Journal. – 2010. – №7.
3. Rossett A., Vaughan F., Blended learning CEO Epic Group plc, 52 Old Steine, Brighton BN1 1NH, 2003, URL: <http://www.obs.ru/interest/publ/?thread=57>.
4. Орлова М.С. Модели смешанного обучения и их применение при обучении программированию [электронный ресурс] // URL.: <http://ito.edu.ru/2008/Mariyei/IV/IV-0-5.html>
5. Лернер И.Л. Дидактические основы методов обучения. М.: Педагогика, 1980. –165 с.